

Din nou despre cultura Verbicioara pe teritoriul oraşului Râmnicu Vâlcea şi un nou sit de Epoca Bronzului

Carol Terteci

Keywords: *Bronze Age, Glina and Verbicioara culture, Râmnicu Vâlcea-Cetăţuie site, Troianu, new archaeological site.*

Abstract: *Again on Verbicioara culture in the town of Ramnicu Valcea and a new Bronze Age site. In literature are already known the Bronze Age sites from Ramnicu Valcea-Cetăţuie and Copăcelu, assigned to the late phases of Verbicioara culture/ Govora group. The cremation tomb from Cetăţuie is published with a ceramic inventory consisting either of the two vessels, or three, which they are stored in Aurelian Sacerdoteanu Valcea County Museum. In the following lines, we will bring clarifications on how this discovery has been published and quoted incorrectly.*

In the second part of the article, we will make a brief presentation of a Glina and Verbicioara site discovered in 2014 in the city of Ramnicu Valcea.

Municipiul Râmnicu Vâlcea este astăzi aşezat în regiunea dealurilor subcarpatice, pe ambele maluri ale Oltului, la confluenţa acestuia cu râul Olăneşti. Altitudinea la nivelul întâlnirii râului Olăneşti cu Oltul este de 232 m, dar altitudinea medie a municipiului este de 240-280 m, acesta fiind înconjurat de dealuri cu înălţimi de 400-600 m.

Astăzi ocupă o suprafaţă construită de 8866 ha şi include cartierele: Aranghel, Buda, *Cetăţuia*, CPL, Dealul Malului, Feţeni, Goranu, Inăteşti, Lespezi, Libertăţii, Morilor, Nord, Ostroveni, Petrişor, Poenari, Săliştea, Sticlăria, Traian, Zăvoi. La acestea se adaugă cartierele şi satele din sud: *Căzăneşti, Copăcelu, Răureni, Stolniceni, Colonia Nuci* şi Platforma chimică.

În literatura de specialitate sunt deja cunoscute siturile de Epoca Bronzului de la Râmnicu Vâlcea-*Cetăţuie*¹ şi Copăcelu², atribuite fazelor târzii ale culturii Verbicioara/grupului Govora. Deşi principalele situri Verbicioara din zona supusă studiului nostru³ sunt cele de la Râmnicu Vâlcea-*Cetăţuie*,

* **Carol Terteci**, arheolog, Muzeul Judeţean *Aurelian Sacerdoteanu* Vâlcea, doctorand Institutul de Arheologie *Vasile Pârvan* Bucureşti, e-mail: terteci.carol@gmail.com.

¹ Berciu 1972, p. 15, pl. 3/1-3; Hänsel 1976, p. 57, Taf. 6/11-13; Morintz 1978, p. 70; Petre Govora 1995, p. 14, 19, 48, Fig. 6/3, 6, 9, Fig. 7/8; Ridiche 2001, p. 44; Crăciunescu 2004, p. 47; Motzoi-Chicideanu 2004; Lazăr 2011, p. 251-252; Terteci, Tulugea 2013, p. 112, 116.

² Berciu 1976, p. 175-176; Hänsel 1976, p. 57, Taf. 30; Morintz 1978, p. 68; Petre-Govora 1995, p. 53; Crăciunescu 2004, p. 23; Ştefan 2005, p. 92, 94, nota 56; CCA 2009, nr. 145, p. 293-295; Lazăr 2011, p. 217-218; Terteci, Tulugea 2013.

³ vezi Harta 1.

Copăcelu, Căzănești-Săveasca și Vlădești, ne vom referi doar la primele două, deoarece prezintă câteva aspecte cel puțin confuze.

Discuții pe marginea descoperirilor de la Râmnicu Vâlcea-Cetățuie

Mormântul de incinerare de pe Cetățuie apare publicat cu un inventar ceramic constând fie din două vase, fie din trei, acestea fiind depozitate în Muzeul Județean Aurelian Sacerdoțeanu Vâlcea. Mai mult, după cum se observă într-o lucrare mai recentă⁴, trimiterile bibliografice fac referire la două campanii de săpături distincte.

Prima campanie este cea soldată cu descoperirea mormântului de incinerare publicat de D. Berciu în 1972⁵ dar al cărui material a fost studiat de B. Hänsel și ulterior publicat în lucrarea din 1976⁶. Ion Motzoi-Chicideanu îl consideră singular și cu o fișă arheologică nemulțumitoare, ce stopează orice discuție⁷. Dar, majoritatea cercetătorilor care au scris despre această descoperire îl citează frecvent pe Dumitru Berciu care, în articolul din 1972, publică greșit acest mormânt (sau este vorba de o eroare de tehnoredactare din acea vreme? - n.n.). Pentru a demonstra acest lucru, este necesară o comparație cu lucrarea lui Hänsel din 1976, unde sunt publicate 3 vase, și nu 2, ca la Berciu (vezi Foto 2-4).

În Berciu 1972, din cele 2 vase (Pl. 3/1-2), doar vasul 1 se regăsește și la Hänsel 1976 ca provenind din mormânt. Deși vasul nr. 3, care se regăsește la ambii autori, este ilustrat de Berciu, în text nu se face nicio referire la el. Acest vas, la momentul actual, are toarta restaurată nesatisfăcător, numai la o privire mai atentă și o curățare a ei dându-ne seama că este vorba de vasul respectiv restaurat (vezi Foto 6).

Hänsel prezintă 3 vase din mormânt (Taf. 6/11-13), nr. 11 neregăsindu-se la Berciu. Mulțumește lui D. Berciu și P. Purcărescu pentru materialul arheologic pus la dispoziție și permisiunea de a publica inventarul mormântului⁸. Aceste nepotriviri între cele 2 studii au dus la confuzii repetate privind atât numărul de vase din mormânt, cât și identificarea precisă a acestora. Mai mult, unul din vasele atribuite de Berciu mormântului de pe Cetățuie⁹ a fost identificat de noi, atât în literatura de specialitate¹⁰ cât și în colecțiile muzeului vâlcean, ca provenind de la Govora Sat și nu din mormântul în discuție. Ilustrația pe care o prezentăm la sfârșitul acestor rânduri este, credem noi, edificatoare în acest caz, chiar dacă vasul este fotografiat de cei doi arheologi din două părți diferite (vezi Foto 5).

⁴ Lazăr 2011, p. 251-252.

⁵ Berciu 1972, p. 15, pl. 3/1-3.

⁶ Hänsel 1976, p. 57, Taf. 6/11-13.

⁷ Motzoi-Chicideanu 2004.

⁸ Pentru traducerea din limba germană a notei 49 de la pagina 57 a lucrării lui B. Hänsel din 1976, aduc mulțumiri profesorului Eduard Nemeth de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj Napoca.

⁹ Berciu 1972, pl. 3/2.

¹⁰ Hänsel 1976, Taf. 4/3.

Cea de-a doua campanie este din 1978, desfășurată cu ocazia amplasării unor bazine de apă potabilă, când s-au descoperit materiale Sălcuța, Coțofeni, Glina, hallstattiene și geto-dacice, amestecate, și nu face obiectul acestui studiu ci al unuia viitor¹¹.

Discuții pe marginea descoperirilor de la Copăcelu

La Copăcelu, avem următoarele săpături arheologice:

- În 1969, a fost degajată parțial o colibă ovală, cu vatră interioară, din zona căreia s-a recoltat material ceramic cu elemente specifice unei faze târzii a culturii Verbicioara. S-a mai descoperit și un celt de bronz, varianta A₂, după M. Rusu¹².

- În 2003-2004, 2006 și 2007 au fost sesizate locuiri din faza finală a culturii Verbicioara, pe mai multe proprietăți.

- În 2008, pe str. Ghiocilor, a fost descoperită parțial o locuință Sălcuța în fața locuinței cu nr. 62, resturile unei locuințe Verbicioara I, la 30 m est de pârâul Valea Goruneilor și două locuințe cu material Verbicioara I și IV – V situate la cca 6 vest de locuința amintită anterior¹³.

În 2005, Cristian Eduard Ștefan, în studiul *Cultura Verbicioara. Câteva observații*, la nota 56 descrie (și dăm textul autorului) *un fapt cel puțin bizar: D. Berciu publică în același an cu cel al apariției cărții lui B. Hänsel (Beiträge...) un articol în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie“, 27,2, 1976, p. 171-180 (Date noi privind sfârșitul culturii Verbicioara). Câteva fragmente ceramice prezentate de Hänsel ca provenind din complexul închis de la Râureni sunt ilustrate de Berciu ca fiind descoperite la Copăcelu, jud. Vâlcea! Compară Hänsel, op. cit., pl. 30, fig. 1, 3, 4, 7, 8 cu Berciu, în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie“, 27, 2, 1976, fig. 4/5,6 și 6/1,2. Se poate remarca lesne că fragmentele ceramice 3, 7 și 8 ilustrate de Hänsel, op. cit., la planșa 30 provin de fapt de la același vas (D. Berciu, în „Studii și cercetări de istorie veche și arheologie“, 27, 2, 1976, fig. 4/5)¹⁴.*

Explicația noastră este următoarea:

Prin *Legea pentru îmbunătățirea împărțirii administrative a teritoriului R.P. Române* din 22-24 decembrie 1960, *Râmnicu-Vâlcea* era oraș de subordonare regională și reședință de raion iar *Râureni* era comună *inclusă în mediul urban*, formată din satele Bravița, Căzănești, Copăcelu, Râureni și Stolniceni.

Ulterior, *Legea nr. 2 din 16 februarie 1968*, cu modificările ulterioare privind organizarea administrativă a teritoriului R. S. România, stipulează că *Râmnicu-Vâlcea – municipiu*, reședință a județului Vâlcea, are ca localități componente: Orașul RÂMNICU-VÂLCEA, Arangel, Căzănești, Copăcelu, Dealu Malului, Poenari, Priba, Râureni, Stolniceni, Troianu.

¹¹ pentru trimiteri la literatură, vezi nota 1.

¹² Berciu 1976, p. 175-176; Hänsel 1976, p. 57, Taf. 30.

¹³ CCA 2009, nr. 145, p. 293-295; Terteci, Tulugea 2013.

¹⁴ pentru comparație, vezi Foto 7.

Credem că de aici pleacă faptul semnalat de Cristian Eduard Ștefan. Așadar, în ambele cazuri, este vorba de actualul cartier Copăcelu al municipiului Râmnicu Vâlcea.

Discuții pe marginea unui nou sit de Epoca Bronzului la Troianu

A fost descoperit un nou sit de Epoca Bronzului în urma semnalării făcute de cetățeanul Cezar Aspru în primăvara anului 2014.

Este situat la cca. 500 m sud de schitul Troianu, pe partea dreaptă a DN67, pe direcția Rm. Vâlcea-Horezu-Tg. Jiu (vezi Harta 1-2).

Este afectat parțial de lucrări antropice (construcții de locuințe), materialele ceramice fiind culese cu ocazia ridicării unei locuințe la limita de N-E a sitului (vezi Foto 8) și are o suprafață de aprox. 250 mp.

Au fost culese materiale ceramice Glina și Verbicioara, de factură grosieră dar și fină, cele ilustrate aparținând fazelor târzii ale culturii Verbicioara/grupului Govora, provenind în mare parte de la cești cu una sau două torți (vezi Foto 9-10).

Ceramica fină este de culoare neagră, cu o ardere bună, având în compoziție nisip mărunț, fiind bine lucrată. Decorul este realizat prin incizii și are ca motive romburi și triunghiuri hașurate, benzi din linii orizontale și oblice, dispuse sub buză și toartă (Foto 9/1-3).

Ceramica grosieră este de culoare cărămizie, grosolan lucrată, cu pastă având în compoziție nisip și pietricele, miezul fiind negru-cenușiu din cauza arderii insuficiente. Unele fragmente de la cești prezintă sub buză un decor sub forma unei linii realizate prin împunsături (Foto 10/3).

Nu a fost analizată ceramica Glina, ea nefăcând obiectul acestui studiu, ci al unuia viitor, aparținând unui specialist pe această cultură arheologică.

BIBLIOGRAFIE

Berciu 1972 – D. Berciu – *Cercetări privind preistoricul județului Vâlcea*, în *Buridava. Studii și materiale*, I, Rm. Vâlcea, 1972, p. 11-27.

Berciu 1976 – D. Berciu, *Date noi privind sfârșitul culturii Verbicioara*, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie*, 27, 1976, 2, p. 171-180.

CCA 2009 – Cronica Cercetărilor Arheologice din România (campania 2008), raportul nr. 145, p. 293-295.

Crăciunescu 2004 – Gabriel Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004.

Hänsel 1976 – B. Hänsel, *Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an den unteren Donau*, Bonn, 1976.

Lazăr 2011 – Simona Lazăr, *Sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în sud-vestul României*, Craiova, 2011.

Morintz 1978 – Sebastian Morintz, *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii*, I, București, 1978.

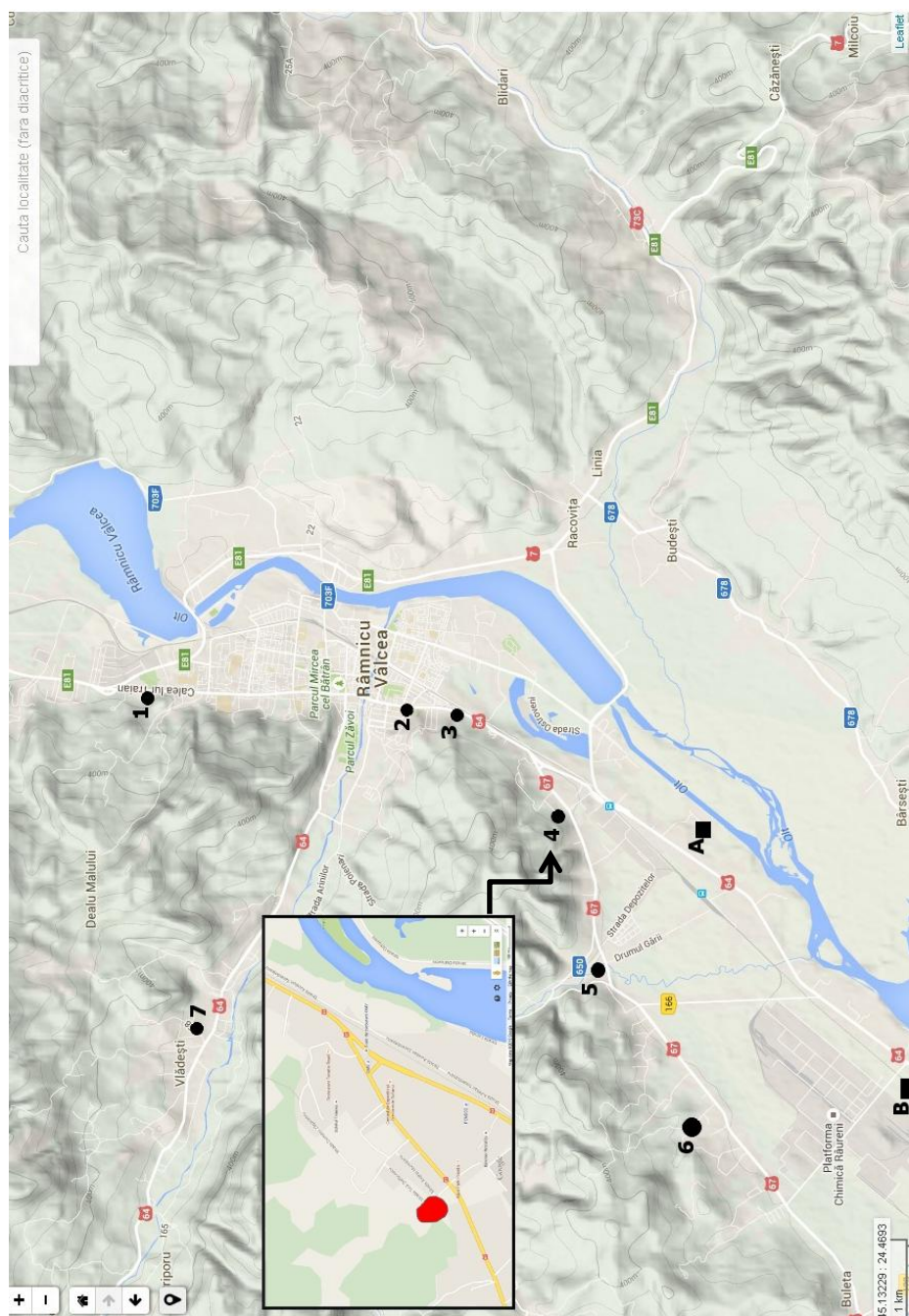
Motzoi-Chicideanu 2004 – Ion Motzoi-Chicideanu, *Cu privire la descoperirile funerare ale grupei Verbicioara*, în *European Archaeology online*, 2004, [http://www.archaeology.ro/imc_verb.htm].

Petre-Govora 1995 – Gh. Petre-Govora, *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Rm. Vâlcea, 1995.

Ridiche 2001 – Florin Ridiche, *Noi date privind cunoașterea culturii Verbicioara (partea a II-a)*, în *Oltenia. Studii și comunicări*, arheologie-istorie, XIII, Craiova, 2001, p. 33-63.

Ștefan 2005 – Cristian Eduard Ștefan, *Cultura Verbicioara. Câteva observații*, în *Argesis. Studii și comunicări*, XIV, Pitești, 2005, p. 89-100.

Terteci, Tulugea 2013 – Carol Terteci, Claudiu A. Tulugea, *Materiale ceramice Verbicioara din colecțiile Muzeului Județean Aurelian Sacerdoțeanu Vâlcea*, în *Litua. Studii și cercetări*, XV, 2013, p. 109-116.

Harta 1 - Situri Verbioara în Rm. Vâlcea (1. Cetăție-mormântul de incinerare; 2. Liceul Economic; 3. Liceul Industrial; 4. Troianu; 5. Copăcelu; 6. Căzănești-Săveasca); Situri Verbioara limitrofe mun. Rm. Vâlcea (7. Vlădești); Alte situri din mun. Rm. Vâlcea (A. Răureni-necropolele hallstattiene; B-Stolniceni-Buridava romană)

Foto 1 - Rm. Vâlcea-Cetățuie, mormântul de incinerare

Foto 2 - Vasele din mormântul de pe Cetățuia (1-3, după Terteci, Tulugea 2013)

Govora-Gruppe: 1–10 Brebeni, Jud. Olt; 11–13 Rimnicu Vîlcea, Jud. Vîlcea. M. 2:5.

Foto 3 - Vasele din mormântul de pe Cetățuia (după Hänsel 1976, Taf. 6/11-13)

Foto 4 - Vasele din mormântul de pe Cetățuia (după Berciu 1972, Pl. 3/1-2)

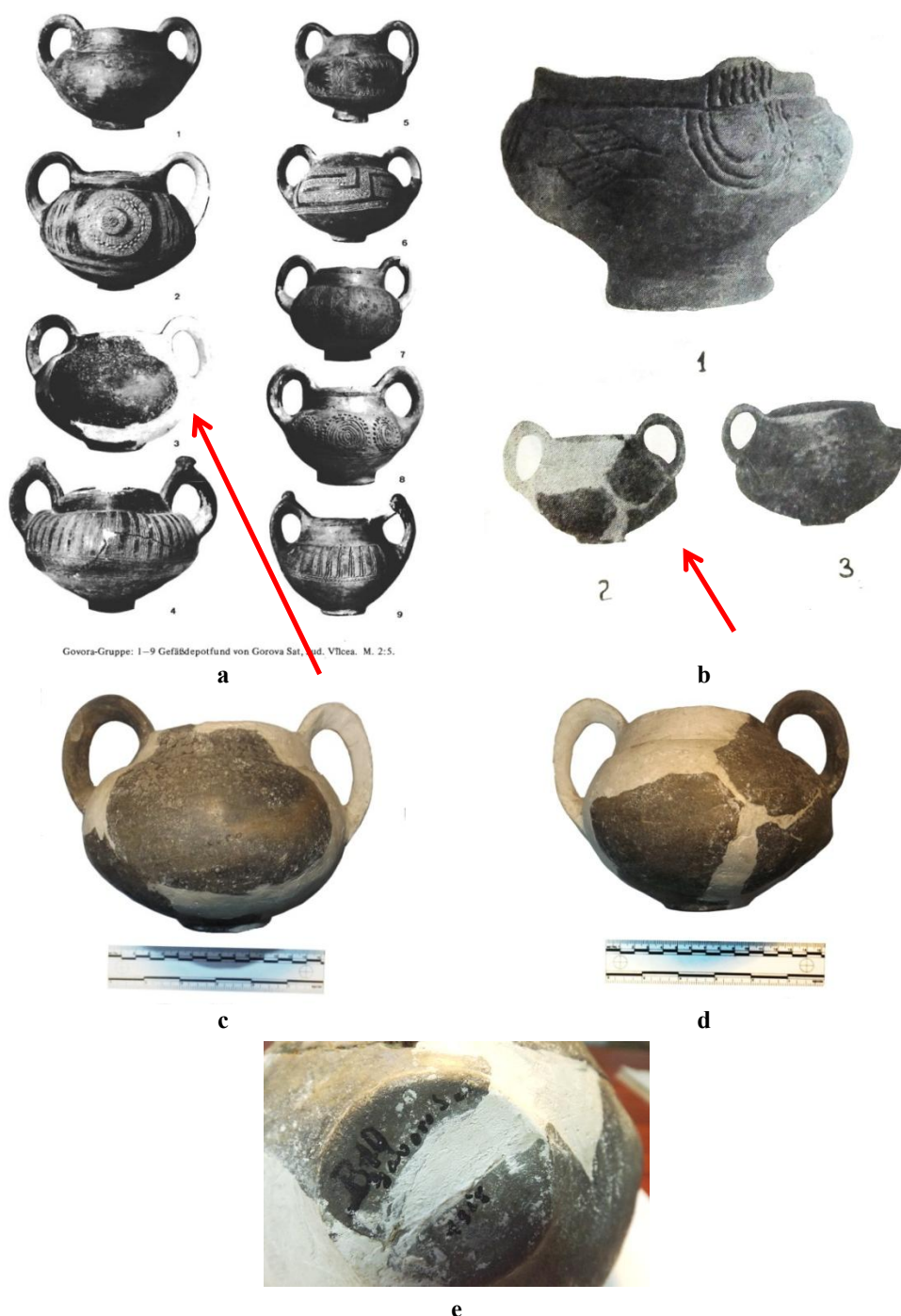
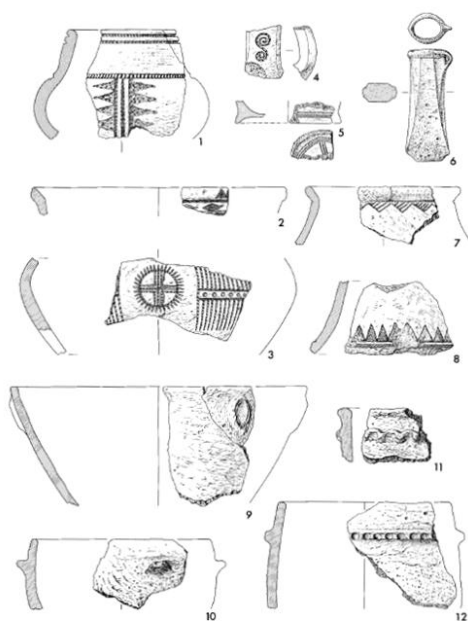

Foto 5 - Vas din depozitul de la Govora Sat (**a** - după Hänsel 1976, Taf. 4/3; **b** - după Berciu 1972, Pl. 3/2; **c-e** - vedere din ambele părți, marcaj de șantier și nr. de inventar, foto Carol Terteci).

Foto 6 - Vas din mormântul de pe Cetățuia (foto Carol Terteci)

Tafel 30

Govora-Gruppe: 1–12 Riureni, Jud. Vâlcea. M. 1:3.

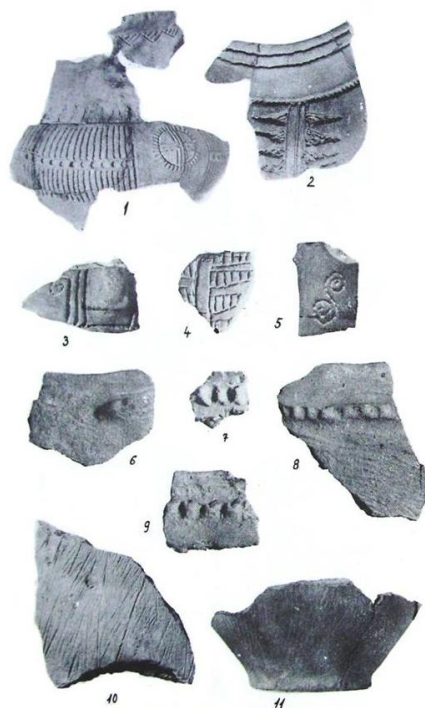

Fig. 6. Copăcelu. Fragmente ceramice.

a

b

Foto 7 - Fragmente ceramice descoperite la Copăcelu (**a** - după Hansel 1976, **b** - după Berciu 1976)

Harta 2 - Vedere Google Earth cu situl de Epoca Bronzului recent descoperit de la Troianu (Glina și Verbioara)

Foto 8 - Situl de Epoca Bronzului de la Troianu

Foto 9 - Ceramică Verbicioara din situl de Epoca Bronzului de la Troianu

Foto 10 - Ceramică Verbicioara din situl de Epoca Bronzului de la Troianu